

Σοφία ΖΕΡΔΕΛΗ
Τριανταφυλλιά ΣΑΡΑΦΙΔΟΥ

*Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και προτάσεις
πρόσληψης και παραγωγής λεξιλογίου στο
γλωσσικό μάθημα με εφαρμογή του
κειμενοκεντρικού/επικοινωνιακού μοντέλου
και της μεθόδου project σε επιλεγμένα
κειμενικά είδη*

Β' Μέρος

Στάδια διεξαγωγής του project

ΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ διαμορφώνονται σε τέσσερα (4) (Φωτίου & Σουλιώτη 2009· Θεοδώρου 2009):

ΣΤΑΔΙΟ 1ο: Στάδιο της προετοιμασίας, του προβληματισμού ή σχεδιασμού του project (planning):

1^ο δίωρο

Το στάδιο αυτό περιλαμβάνει την παρουσίαση στους μαθητές της φιλοσοφίας της μεθόδου project και την ανάλυσή της. Επιδιώκουμε να προκαλέσουμε το ενδιαφέρον και την ευαισθητοποίηση των μαθητών μας πάνω στην επιλογή του θέματος επεξεργασίας. Παροτρύνουμε τους μαθητές να ανταλλάξουν απόψεις, να προβληματιστούν, να προτείνουν θέματα, να αναπτύξουν το διάλογο και να συνεργαστούν μεταξύ τους.

Για τη συγκεκριμένη ενότητα «Γνωρίζοντας τις ομορφιές και τον πολιτισμό της Ελλάδας», μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ως αφετηρία τα βιώματα και τις εμπειρίες των μαθητών σχετικά με μέρη της Ελλάδας που επισκέφτηκαν στο παρελθόν ή μέρη καταγωγής των γονιών τους

(καλλιέργεια προφορικού λόγου).

Θεματικός άξονας, επομένως, του σχεδίου εργασίας είναι η γνωριμία των μαθητών μας με τον τόπο τους και τον πολιτισμό τους. Εισάγουμε κατόπιν τους μαθητές μας στο σκεπτικό του σχεδίου εργασίας που θα ακολουθήσουν και στην προβληματική του θέματος που θα διερευνηθούν. Πιο συγκεκριμένα:

- Χωρίζουμε τους μαθητές σε τέσσερις (4) ομάδες εργασίας. Διευκρινίζουμε ότι κάθε ομάδα θα αναλάβει να μελετήσει μιας διαφορετικής κατηγορίας κείμενα. Για τη συγκρότηση των ομάδων λαμβάνουμε υπόψη την ανομοιογένεια των μαθητών ως προς το φύλο, την κοινωνική προέλευση, τη σχολική επίδοση, τις σχέσεις μεταξύ τους κ.τ.λ., ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να αξιοποιηθούν βιωματικά διαφορετικές απόψεις και ιδιαίτερα κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά. Για κάθε ομάδα καθορίζουμε ένα συντονιστή, ο οποίος θα είναι υπεύθυνος για το συντονισμό των δραστηριοτήτων και τη συγκέντρωση του απαραίτητου υλικού (Φωτίου & Σουλιώτη 2009)

- Καθορίζουμε τη δομή, τη χρονική διάρκεια και τα στάδια του σχεδίου εργασίας

- Προσδιορίζουμε ενδεικτικούς άξονες πάνω στους οποίους θα εργαστούν οι ομάδες: α) κατανόηση διαφόρων ειδών κειμένων, β) εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση λεξιλογίου σχετικού με το θέμα μας, γ) εμπλουτισμός του λεξιλογίου με διάφορες δραστηριότητες (Αργυροπούλου 2006).

- Για την υλοποίηση του project ζητούμε από τους μαθητές τη συλλογή και ταξινόμηση υλικού και τη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικών με τη θεματολογία του σχεδίου εργασίας, μέσα από το Διαδίκτυο¹, τις σχολικές βιβλιοθήκες, διάφορα είδη λεξικού ή εγκυκλοπαίδειες (συλλογή άρθρων από εφημερίδες, φωτογραφίες τόπων, εικόνες, κείμενα, ενημερωτικά φυλλάδια).

- Επιδιώκουμε ακόμη την παραγωγή γραπτού λόγου από κάθε ομάδα, τη μελέτη και συζήτηση των συμπερασμάτων των μαθητών

- Τη συγκέντρωση των γραπτών κειμένων των μαθητών και την παρουσίαση της συνθετικής/δημιουργικής εργασίας τους στην τάξη ή στο σχολείο με ποικίλους τρόπους: προφορικά, γραπτά, ως εικαστική δραστηριότητα, έκθεση φωτογραφίας, κολάζ ή με χρήση διαφόρων εποπτι-

¹ Το Διαδίκτυο επιλέγεται ως πηγή άντλησης πληροφοριών, γιατί παρέχει τη δυνατότητα αξιοποίησης πληθώρας αυθεντικών κειμένων, άμεσα προσβάσιμων στους μαθητές, και χρήση του ηλεκτρονικού λεξικού.

κών μέσων

- Τη διαδικασία αξιολόγησης της προσπάθειάς τους.

Αφόρμηση

- Παρουσίαση στο power-point εικόνων από διάφορα μέρη της Ελλάδας και σχετικός σχολιασμός

ΣΤΑΔΙΟ 2^ο: Στάδιο εκτέλεσης, επεξεργασίας ή διεξαγωγής των δραστηριοτήτων (*preparation*). Περιλαμβάνει 2 δίωρα.

Στο στάδιο αυτό, οι μαθητές πρέπει να εφαρμόσουν στην πράξη όσα σχεδίασαν κατά τη διάρκεια του 1^{ου} δίωρου του σχεδίου εργασίας. Οι κυριότερες διδακτικές πρακτικές που χρησιμοποιούμε είναι: α) οι ομαδικές εργασίες και β) οι δραστηριότητες ερευνητικού χαρακτήρα. Στο στάδιο αυτό δουλεύουμε ως εξής: Σε κάθε ομάδα μοιράζουμε έναν φάκελο, ο οποίος περιλαμβάνει δύο ενότητες επεξεργασίας λόγου. Η κάθε ενότητα επεξεργασίας διαρκεί ένα δίωρο.

2^ο δίωρο

Επεξεργασία της α' ενότητας, η οποία έχει τον τίτλο: «Κατανόηση γραπτού λόγου – προσληπτική διαδικασία». Η κάθε ομάδα επεξεργάζεται ένα διαφορετικό κειμενικό είδος και απαντά σε αντίστοιχες γλωσσικές ασκήσεις (ασκήσεις κατανόησης, οργάνωσης κειμένου, λεξιλογικές, χρήσης λεξικού). Ο εντοπισμός των υπό εξέταση φαινομένων προϋποθέτει ανάκληση προηγούμενων γνώσεων των μαθητών.

Από κάθε ομάδα ζητούμε τις εξής δραστηριότητες:

- Προσεκτική ανάγνωση των κειμένων και υπογράμμιση φράσεων-κλειδιών για τον εντοπισμό του νοηματικού κέντρου (Αργυροπούλου 2007).
- Καταγραφή των βασικότερων ιδεών
- Καταγραφή του σχετικού με τη θεματική ενότητα λεξιλογίου (χρησιμοποίηση διαφορετικού χρώματος υπογράμμισης για τις γνωστές και άγνωστες λέξεις)
- Σχολιασμό του τίτλου κάθε κειμένου
- Ένταξη του κειμένου σε κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο και επικοινωνιακή περίσταση
- Εντοπισμό κειμενικού είδους
- Υποθέσεις για διαφορετική τελική έκβαση κειμένου
- Εντοπισμό της γλωσσικής ποικιλίας και του ύφους κάθε κειμένου
- Παραθέτουμε στη συνέχεια ενδεικτικά κείμενα προς επεξεργασία και σχετικές ασκήσεις:

Κείμενα – Ασκήσεις

ΟΜΑΔΑ Α΄

Κείμενο 1. Μυτιλήνη. Λιμάνι τέχνης και πολιτισμού²

Κείμενο 2. Πάνω από τη Μυτιλήνη³

Ερωτήσεις

Και στα δύο κείμενα που σας δίνονται παραπάνω περιγράφεται ένας τόπος: Το νησί της Λέσβου.

α) Να διαβάσετε προσεκτικά τις δύο περιγραφές και να τις συγκρίνετε (κοινά στοιχεία – διαφορές), οργανώνοντας την απάντησή σας πάνω στους εξής άξονες:

α. θέμα, β. σκοπός, γ. αποδέκτες, δ. γλώσσα-ύφος.

β) Από ποιο είδος κειμένου προέρχεται το 1^ο και από ποιο το 2^ο κείμενο; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας:

α. τουριστικός οδηγός β. λογοτεχνικό κείμενο

γ) Ποιο από τα δύο κείμενα είναι πιο προσωπικό, πιο βιωματικό; Να εντοπίσετε τα σχετικά στοιχεία (λέξεις/φράσεις) στο κείμενο.

δ) Ποιο από τα δύο κείμενα χρησιμοποιεί πιο επιστημονική γλώσσα; Να υπογραμμίσετε λέξεις ή εκφράσεις του κειμένου αυτού που αποδεικνύουν τον επιστημονικό του χαρακτήρα.

ε) Διαβάζοντας τα 2 κείμενα να απαντήσετε στα παρακάτω:

- η περιγραφή συνδέεται κυρίως:

α) με το χώρο β) με το χρόνο

- ποιες λέξεις δίνουν στην περιγραφή μεγαλύτερη ακρίβεια και σαφήνεια;

α) τα ουσιαστικά β) τα επίθετα

στ) Να εντοπίσετε:

- α) τα ρήματα και τα επίθετα των κειμένων και να τα καταγράψετε σε δύο στήλες

- β) να τα κατατάξετε ανάλογα με το εάν ταιριάζουν σε λογοτεχνικό κείμενο ή ταξιδιωτικούς/τουριστικούς οδηγούς

² Το κείμενο από το βιβλίο της Α΄ Γυμνασίου «Νεοελληνική Γλώσσα», Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα, 2006.

³ Το κείμενο από το βιβλίο της Α΄ Γυμνασίου «Νεοελληνική Γλώσσα», Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα, 2006.

ΕΠΙΘΕΤΑ		ΡΗΜΑΤΑ	
Λογοτεχνικό έργο	Τουριστικός οδηγός	Λογοτεχνικό έργο	Τουριστικός οδηγός

ζ) στο κείμενο 1 να επισημάνετε τις παράγωγες με αχώριστα μόρια λέξεις, να καταγράψετε τα μόρια των λέξεων αυτών στον πίνακα που ακολουθεί και να βρείτε για κάθε μόριο δύο ακόμη λέξεις από το λεξικό σας

Μόρια	Παράγωγες λέξεις

ΟΜΑΔΑ Β΄

Κείμενο 1. Στα χωριά του Πηλίου⁴

Κείμενο 2. Η εκδρομή στο Πήλιο⁵

Ερωτήσεις

- 1) Σε είδος κειμένου ανήκουν τα παραπάνω αποσπάσματα;
- 2) Με βάση ποια διάσταση οργανώνεται ο αφηγηματικός λόγος;
 - τον τόπο
 - το χρόνο (ενυπάρχει και αιτιολογική σχέση)
- 3) Τι αφηγείται ο συγγραφέας στο πρώτο κείμενο; Ποιες πληροφορίες μας δίνει για τα πρόσωπα, τον τόπο και το χρόνο;
- 4) Να ξαναδιαβάσετε προσεκτικά τα δύο κείμενα. Σε ποιους χρόνους βρίσκονται τα ρήματα των κειμένων και γιατί; Τι κοινό έχουν οι χρόνοι αυτοί μεταξύ τους;
- 5) Να δώσετε τη συνέχεια της ιστορίας στο κείμενο 1 και να επινοήσετε μια λύση/τέλος σχετικό με το νόημα της ιστορίας

⁴ Το κείμενο από το βιβλίο «Νεοελληνική Γλώσσα» Α΄ Γυμνασίου, Τετράδιο Εργασιών, Ο.Ε.Δ.Β. Αθήνα, 2006

⁵ Το κείμενο από το βιβλίο «Νεοελληνική Γλώσσα» Α΄ Γυμνασίου, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001

- 6) Να δώσετε έναν τίτλο στο κείμενο 2.
- 7) Στο κείμενο 2 παρατηρούμε ότι υπάρχει συνδυασμός αφηγηματικών και περιγραφικών μερών. Να υπογραμμίσετε τα σημεία όπου υπάρχει περιγραφή και τα σημεία όπου υπάρχει αφήγηση.
- 8) Να προσθέσετε στο κείμενο 1 συνδετικές λέξεις ή φράσεις που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων και την αιτιολογική σχέση μεταξύ τους (στην αρχή, στη συνέχεια, έπειτα, επίσης, ως εκ τούτου, αργότερα, γι' αυτό το λόγο, παράλληλα κ.τ.λ.).
- 9) Να συμπληρώσετε τα κενά με την πιο κατάλληλη από τις λέξεις που δίνονται στην παρένθεση:
- Είχαμε απομακρυνθεί από την ακτή και αρμενίζαμε , όταν μας έπιασε άγριο μπουρίνι (μεσοκαμπής, μεσοπέλαγα, παραλιακά).
 - Οι ψαρόβαρκες ανοίχτηκαν στ..... (ακρογιάλι, ακροθαλασσιά, πέλαγος).
 - Συναντήσαμε λόφους από αμπέλια (γραφικούς, καλλιεργημένους, κατάφυτους).
 - Οι κάτοικοι της Πίνδου είναι συνηθισμένοι στις ταιλαιπωρίες από τα χιόνια (στεριανοί, ορεσίβιοι, συντοπίτες).
 - Είδα στο δρόμο έναν και θυμηθήκαμε το χωριό μας (ξένο, ταξιδιώτη, συντοπίτη).
- 10) Στην επόμενη άσκηση σας δίνονται ορισμοί λέξεων. Να αντιστοιχίσετε κάθε λέξη με το σωστό ορισμό:

ΛΕΞΕΙΣ

1. γραφικός
2. φαράγγι
3. απόκρημνος
4. κοιλάδα
5. χαράδρα

ΟΡΙΣΜΟΙ

- α. βαθύ ρήγμα ανάμεσα σε βουνά
- β. γεμάτος γκρεμούς - δύσβατος
- γ. μακρόστενη πεδιάδα που περιβάλλεται από βουνά
- δ. βαθύ και στενό άνοιγμα ανάμεσα σε δυο βουνά
- ε. πολύ όμορφος, προσφέρεται για ζωγραφική απεικόνιση

- 11) *Θαμνότοπος* (κείμενο 2) → Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με δεύτερο συνθετικό τη λέξη *-τοπος*. Στη συνέχεια να εντάξετε τις λέξεις αυτές μέσα σε φράσεις, στις οποίες θα καταδεικνύεται η σημασία της καθεμιάς.
- 12) Παρακάτω σας δίνονται φράσεις στις οποίες υπάρχει η λέξη *τόπος*. Να βρείτε ποιες φράσεις χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά και ποιες μεταφορικά:
- δώσε τόπο στην οργή

- χτες επισκεφτήκαμε έναν πανέμορφο τόπο
- η συμβουλή σου έπιασε τόπο
- αυτός ο τόπος συγκεντρώνει το μεγαλείο του βουνού και την ομορφιά της θάλασσας
- είναι εκτός τόπου και χρόνου
- αυτά που σκέφτεται και προτείνει είναι κοινός τόπος

ΟΜΑΔΑ Γ΄

Κείμενο 1. Η συνεισφορά των Ελλήνων

Η πραγματική ιστορία της Ελλάδας [...] δεν είναι ούτε τα πολιτικά της ούτε οι πόλεμοι. Είναι ο πολιτισμός της. Είναι τα λαμπρά έργα της στην τέχνη, την αρχιτεκτονική, την ποίηση, το δράμα, τη φιλοσοφία και την επιστήμη. Οι Έλληνες ήταν μεγάλοι στοχαστές, μεγάλοι δημιουργοί, εραστές της ομορφιάς και των έργων του πνεύματος. [...] Εάν κοιτάξετε τις εικόνες των ελληνικών ναών και τα αγάλματα τους, θα δείτε και μόνοι σας πόσο λεπτή και γεμάτη αληθινή ομορφιά ήταν η τέχνη των Ελλήνων. [...]

Οι Έλληνες έκαναν μεγάλη πρόοδο στην επιστήμη. Η σημερινή επιστήμη χρωστά πάρα πολλά στις διαπιστώσεις, στις ανακαλύψεις και στις επιστημονικές θεωρίες των Ελλήνων. Επίσης οι ανακαλύψεις τους στα μαθηματικά, στην αστρονομία και την ιατρική είχαν ανυπολόγιστη αξία για την ανθρωπότητα.

Οι Έλληνες δεν έγιναν ποτέ μεγάλη δύναμη, όπως οι Αιγύπτιοι, οι Ασσύριοι και οι Πέρσες. [...] Εκεί που πέτυχαν πάρα πολλά ήταν στο βασίλειο του πνεύματος, στην περιοχή του νου. Εκεί έβαλαν γερά θεμέλια κι εκεί στηρίζεται σήμερα ολόκληρη η ανθρώπινη σκέψη και ολόκληρο το πολιτιστικό οικοδόμημα.

(F.C. Harrold, Παγκόσμια Ιστορία, μτφρ. Μπάμπης Γραμμένος, εκδ. Άγκυρα, 1996)

Ερωτήσεις

- 1) Να διαβάσετε προσεκτικά το παραπάνω κείμενο και να εντοπίσετε:
 - το θέμα στο οποίο αναφέρεται,
 - την άποψη που παρουσιάζει για την Ελλάδα,
 - το ύφος του,
 - το κειμενικό είδος στο οποίο ανήκει ε) την αποτελεσματικότητα των επιχειρημάτων που χρησιμοποιεί.
- 2) Να δώσετε έναν άλλο τίτλο στο κείμενο.

- 3) Σε ποιους τομείς του παγκόσμιου πολιτισμού πρόσφερε η Ελλάδα κατά το συγγραφέα;
- 4) Στο κείμενο συναντούμε τις λέξεις:
πολιτισμός, τέχνη → να γράψετε όσα περισσότερα υπώνυμα αυτών των λέξεων μπορείτε.
Επίσης συναντούμε τις λέξεις μαθηματικά, αστρονομία, ιατρική: → ποιες λέξεις υπώνυμα μπορούν να θεωρηθούν;
- 5) Να γράψετε πέντε παράγωγα ουσιαστικά με τη χρήση των παρακάτω προθημάτων: εν, διά, παρά, περί, υπό.
- 6) Για καθεμία από τις παρακάτω λέξεις να γράψετε 3 ομόρριζες: ανθρωπότητα, ποίηση, φιλοσοφία, ανυπολόγιστη, πόλεμοι.
- 7) Να βρείτε και να γράψετε 10 σύνθετες λέξεις από το παραπάνω κείμενο. Στον πίνακα που ακολουθεί να καταγράψετε το α' και β' συνθετικό τους. Να επιλέξετε σύνθετες λέξεις των οποίων το α' συνθετικό να ανήκει σε διαφορετικό μέρος του λόγου (π.χ. ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, αριθμητικό):

Σύνθετη λέξη	Α' συνθετικό	Β' συνθετικό

ΟΜΑΔΑ Δ'

Στους μαθητές της ομάδας Δ' δίνουμε για επεξεργασία το κείμενο «Να προστατεύονται οι υγρότοποι» από το Τετράδιο Εργασιών του μαθήματος της Νεοελληνικής γλώσσας της Α' Γυμνασίου.

Στο σημείο αυτό εξηγούμε/υπενθυμίζουμε στους μαθητές μας τη σημασία του πολυτροπικού κειμένου: χρήση/συνδυασμός διαφόρων ειδών κωδίκων, όπως γραπτός λόγος, εικόνα κ.τ.λ. Εξηγούμε κατόπιν το ρόλο της εικόνας.

Ερωτήσεις

- 1) Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου;
- 2) Πώς θα χαρακτηρίζατε το κείμενο;
 - α) Περιγραφικό β) Πληροφοριακό γ) Αφηγηματικό
 - δ) Επιχειρηματολογικό ε) Λογοτεχνικό στ) συνδυασμό ειδών.
- 3) Ποιος είναι ο ρόλος της εικόνας και των λέξεων με μεγαλύτερα γράμματα στο κείμενο;

- 4) Να καταγράψετε λέξεις ή φράσεις από το κείμενο που αναφέρονται στη φύση, π.χ. «φυσική κληρονομιά». Στη συνέχεια, με βάση αυτές, να συντάξετε ένα σύντομο μήνυμα για την προστασία του συγκεκριμένου υγρότοπου.
- 5) υγρότοπος, οικοσύστημα, υπερβόσκηση, ανεξέλεγκτη. Να αναζητήσετε στο λεξικό την ετυμολογία των παραπάνω λέξεων και να προσπαθήσετε να δώσετε μια απλή ερμηνεία για κάθε λέξη.
- 6) Να εντοπίσετε 5 παράγωγες λέξεις στο κείμενο καταγράφοντας στις διπλανάς στήλες το πρόθημα και την παραγωγική τους κατάληξη (επίθημα):

Παράγωγή λέξη	Πρόθημα	Παραγωγική κατάληξη-επίθημα

7. Να γράψετε 5 σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό *οικο-* και να τις εντάξετε μέσα σε 5 προτάσεις.
8. Να συμπληρώσετε τα παρακάτω κενά με τη σωστή λέξη από την παρένθεση: (τοπία, ξεναγών, σκουπίδια, ταξίδια, αξιοθέατα, ξένων, δυστυχώς)

Όμορφα, μοναδικά, φιλόξενοι άνθρωποι, αλλά τόσα σκουπίδια ... Αυτή είναι πολύ συχνά η απάντηση των τουριστών στην ερώτηση των «Πώς σας φάνηκε η Ελλάδα μας». Αμήχανοι εκείνοι δεν ξέρουν τι να απαντήσουν. Στα τους στην Ελλάδα, διαπιστώνουν και οι ίδιοι πως τα παραμένουν το μεγάλο πρόβλημα.

Σε όλη τη διαδικασία, ο εκπαιδευτικός βοηθά διακριτικά και καθοδηγεί τους μαθητές για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας (Αργυροπούλου 2007). Προκειμένου να ελέγξει τη χρήση της γλώσσας από τους μαθητές, συνεργάζεται μαζί τους και κρατά σημειώσεις. Για να εντοπίσει ο εκπαιδευτικός τυχόν επαναλαμβανόμενα λάθη των παιδιών, τα κατηγοριοποιεί σε ειδικά φύλλα ελέγχου σε λάθη γραμματικής, σύνταξης, λεξιλογίου, οργάνωσης και δομής κειμένου, ορθογραφίας, στίξης κ.τ.λ., ώστε να τους βοηθήσει στο μέλλον να βελτιώσουν τη γλωσσική τους έκφραση.

Τα κείμενα αναλύονται βιωματικά και ακολουθεί συζήτηση των μαθητών με τον εκπαιδευτικό σχετικά με το περιεχόμενο, τη γλώσσα, το

ύφος, τις λεξιλογικές επιλογές, τη σύνταξη, τη σαφήνεια του μηνύματος του δημιουργού και την ανταπόκρισή τους στον επιδιωκόμενο επικοινωνιακό στόχο.

3^ο δίωρο

Επεξεργασία της β' ενότητας, η οποία έχει τίτλο: «Επεξεργασία και καταγραφή υλικού–παραγωγή γραπτού λόγου (παραγωγική διαδικασία)».

Στον φάκελο κάθε ομάδας, ο εκπαιδευτικός παραθέτει ένα ειδικό φύλλο, το οποίο περιέχει τις βασικές ηλεκτρονικές διευθύνσεις που θα πληκτρολογήσουν οι μαθητές για να συλλέξουν το υλικό τους (Πασσαλής & Παπαχρήστου 2001). Ακολουθεί η συνεργασία των ομάδων για τη συλλογή, την ταξινόμηση και την κατηγοριοποίηση του υλικού που συγκεντρώθηκε. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τους μαθητές να κατατάξουν τα κείμενα που συγκεντρώθηκαν στο κειμενικό είδος που ανήκουν. Επίσης τους προτρέπει να συγκεντρώσουν και να καταγράψουν το σχετικό λεξιλόγιο.⁶ Στη συνέχεια η ενότητα ολοκληρώνεται με παραγωγή γραπτού λόγου από τους μαθητές. Οι μαθητές εδώ καλούνται να καταγράψουν τις απόψεις τους για συγκεκριμένους τόπους ή για τον τόπο που ζουν, παράγοντας τα δικά τους λειτουργικά κείμενα, τα οποία στη συνέχεια θα αξιολογηθούν (συγγραφικό και μετασυγγραφικό στάδιο).

Το είδος κειμένου που ζητείται από κάθε ομάδα είναι διαφορετικό και επιτελεί διαφορετικό επικοινωνιακό σκοπό. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αξιοποιήσουν στοιχεία (πραγματολογικά και υφολογικά) από τα κείμενα που διάβασαν κατά τη διάρκεια του project.

Ενδεικτικές δραστηριότητες γραπτού λόγου παραθέτουμε στη συνέχεια:

ΟΜΑΔΑ Α'

Φανταστείτε ότι έχετε μια ιστοσελίδα στο διαδίκτυο, μέσω της οποίας επικοινωνείτε με παιδιά από άλλα σχολεία της Ελλάδας. Να γράψετε ένα κείμενο-πρόσκληση τριών παραγράφων, το οποίο να απευθύνεται στους μαθητές Γυμνασίου μιας άλλης περιοχής της χώρας, καλώντας τους να επισκεφτούν την περιοχή σας.

⁶ Παραθέτουμε ενδεικτικά ηλεκτρονικές διευθύνσεις για τη διερεύνηση και συλλογή του υλικού: 1. <http://www.eot.gr> 2. <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/Dictionaries.htm> 3. <http://www.vlib.org>.

ΟΜΑΔΑ Β΄

Να περιγράψετε στους συμμαθητές ή στους φίλους σας έναν τόπο (πόλη, περιοχή της Ελλάδας) που έχετε επισκεφτεί. Να δώσετε έμφαση στα στοιχεία εκείνα που σας εντυπωσίασαν και σ' εκείνα που σας απογοήτευσαν (τεχνική της αντίθεσης).

ΟΜΑΔΑ Γ΄

Η μητέρα της Μαρίας θέλει να πάει διακοπές σε βουνό. Η Μαρία όμως προτιμά, για τους δικούς της λόγους, τη θάλασσα. Να γράψετε έναν διάλογο, στον οποίο η Μαρία και η μητέρα της θα διατυπώνουν τα επιχειρήματά τους υπέρ ή κατά των διακοπών στη θάλασσα.

ΟΜΑΔΑ Δ΄

Υποθέστε πως ως δήμαρχος ή πρόεδρος κοινότητας γράφετε μια επιστολή προς τους συμπολίτες σας, με την οποία τους εξηγείτε γιατί και πώς πρέπει να διατηρούν καθαρή την πόλη ή το χωριό τους. Η

Είσαι κάτοικος μιας παραθαλάσσιας περιοχής που είναι γεμάτη σκουπίδια. Να γράψεις μια επιστολή στο δήμαρχο της περιοχής και να προτείνεις κάποιες λύσεις για το πρόβλημα.

ΣΤΑΔΙΟ 3^ο: Είναι το στάδιο της παρουσίασης (*presentation*) και ανατροφοδότησης.

4^ο δίωρο

Στο στάδιο αυτό γίνεται η παρουσίαση στην τάξη των εργασιών από εκπροσώπους κάθε ομάδας και συγκροτούνται με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού τα τελικά κείμενα (ως ιστοσελίδα, παρουσίαση (*powerpoint*), εικαστική δραστηριότητα, έκθεση φωτογραφίας κ.τ.λ.) (Αργυροπούλου 2006).

Οι μαθητές παρουσιάζουν τις εργασίες τους (τόσο την επεξεργασία των δοσμένων κειμένων, όσο και την παραγωγή των δικών τους κειμένων). Ακολουθεί συζήτηση στην τάξη μεταξύ των ομάδων και του εκπαιδευτικού. Οι μαθητές διατυπώνουν τα συμπεράσματα της μελέτης τους και προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης των δυσκολιών που συνάντησαν. Συζητούν πάνω στην αποτελεσματικότητα των παραγόμενων κειμένων και την ανταπόκρισή τους στο σκοπό για τον οποίο συντάχθηκαν. Η κάθε ομάδα ελέγχει τη δουλειά της άλλης, προτείνει βελτιώσεις και σχολιάζει τις παραγόμενες κειμενικές πληροφορίες. Ως βασικό μεθοδολογικό εργαλείο χρησιμοποιείται η συγκριτική ανάλυση των κειμένων που παρήγα-

γαν τα παιδιά κατά τη διάρκεια του προγράμματος. Οι ομάδες μπορούν να ανταλλάξουν τα κείμενα και να κάνουν διορθώσεις (για το περιεχόμενο, τη δομή, γραμματικοσυντακτικά, λεξιλογικά, ορθογραφικά λάθη). Ιδιαίτερα μπορεί να τονιστεί η σημασία του πολυτροπικού κειμένου και το πόσο μπορεί η οπτικοποίηση του κειμένου (εικόνα) να ενισχύει το μήνυμα του κειμένου.

ΣΤΑΔΙΟ 4ο: Στάδιο της αξιολόγησης (assessment).

5^ο δώρο

Με την ολοκλήρωση της εργασίας, επιχειρείται η αξιολόγηση της συνολικής διαδικασίας από τους μαθητές και τον εκπαιδευτικό.

Οι μαθητές αξιολογούν το αποτέλεσμα της εργασίας τους, καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους και συζητούν για τις δυσκολίες που τυχόν συνάντησαν και τα συναισθήματα που ένιωσαν. Παρουσιάζουν, επίσης, τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της όλης διαδικασίας που ακολούθησαν μέχρι τη σύνταξη του τελικού προϊόντος, εξετάζουν την επίτευξη ή μη των στόχων που αρχικά είχαν θέσει και εκτιμούν τι θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά (Φωτίου & Σουλιώτη 2009).

Την αξιολόγηση (και αυτοαξιολόγηση) της όλης διαδικασίας κάνει και ο εκπαιδευτικός. Στο στάδιο αυτό, λαμβάνει υπόψη του την προσπάθεια, τη δημιουργικότητα, τη συμμετοχή και συνεργασία των μαθητών, την αναζήτηση πηγών και την παρουσίαση των εργασιών και όχι τόσο το τελικό προϊόν ή τα αποτελέσματα της έρευνας.

Προκειμένου να διαπιστώσει ο διδάσκων την ικανοποίηση ή όχι των μαθητών από τη συμμετοχή τους στο project και να ελέγξει τον εμπλουτισμό της γλωσσικής τους έκφρασης και κυρίως τη λεξιλογική τους διεύρυνση στο συγκεκριμένο διάστημα, μπορεί να χρησιμοποιήσει την ελεύθερη συζήτηση, τη χρήση ερωτηματολογίου και τη χρήση φύλλων ανασκόπησης (review sheets) για τον έλεγχο του λεξιλογίου που κατέκτησαν.

Σημείωση: Ο χρόνος διεξαγωγής της ομαδικής δραστηριότητας εξαρτάται από την έκτασή της. Πολλές φορές, ωστόσο, μπορεί να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης.

Παραθέτουμε στη συνέχεια ένα ενδεικτικό φύλλο εργασίας/αξιολόγησης:

Φύλλο εργασίας/αξιολόγησης

Να κατατάξετε τις περιόδους λόγου των προτάσεων που δίνονται παρακάτω με τέτοιο τρόπο, ώστε να σχηματιστεί μια συνεκτική παράγραφος, χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες λέξεις συνοχής (επίσης, ακόμη, ωστόσο, δηλαδή, λοιπόν, ενώ, εκτός απ' αυτό, έτσι, συγκεκριμένα κ.τ.λ.) (Αρβανιτάκης & Αρβανιτάκη 2008):

α. Οι δρόμοι της είναι στενοί και τα σπίτια της είναι μικρά, με ένα ή δύο ορόφους.

β. Στην Πλάκα υπάρχουν ταβέρνες, εστιατόρια και σουβλατζίδικα.

γ. Εδώ υπάρχουν μουσεία – το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, το Μουσείο Λαϊκών Οργάνων, το Παιδικό Μουσείο – θέατρα και ένα θερινό σινεμά.

δ. Η Πλάκα είναι μια παλιά και γραφική συνοικία στην Αθήνα, κοντά στην Ακρόπολη.

ε. Υπάρχουν καφέ και μπαρ.

στ. Πολλοί Αθηναίοι και τουρίστες επισκέπτονται την Πλάκα για βόλτα, για φαγητό ή για ψώνια.

ζ. Πολλά σπίτια έχουν αυλή. Άλλα έχουν μπαλκόνια με πολλά λουλούδια.

η. Πολλοί δρόμοι είναι πεζόδρομοι.

θ. Τα μαγαζιά της Πλάκας πουλούν ωραία κοσμήματα, ρούχα, κεραμικά, παπούτσια, είδη λαϊκής τέχνης.

Αντί επιλόγου

Η ικανότητα του παιδιού να χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τη γλώσσα στον προφορικό και γραπτό λόγο καλλιεργείται μέσα από ποικίλες στρατηγικές, που οι μαθητές χρησιμοποιούν όταν καλούνται να μεταδώσουν μηνύματα, να εκθέσουν τις απόψεις τους, να διαπραγματευθούν κάποιες θέσεις και να συμφωνήσουν ή να διαφωνήσουν με απόψεις άλλων. Μόνο μέσα από τη συγκριτική μελέτη αυθεντικών κειμένων που χαρακτηρίζονται από γλωσσική ποικιλία και μπορεί να διαφοροποιούνται ως προς το βαθμό της αποτελεσματικότητάς τους, μπορεί να γίνει κατανοητή η υφή της κειμενικής επικοινωνίας και να επιτευχθεί η βελτίωση του προφορικού και γραπτού λόγου των παιδιών (Κωστούλη 2001).

Βιβλιογραφία

- ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ Κ. & ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ Φ. (2008). *Επικοινωνήστε ελληνικά*, Δέλτος, Αθήνα
- ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Χ. (2006). Από το ΔΕΠΠΣ, ΑΠΣ Νεοελληνικής Γλώσσας Γυμνασίου στη διδακτική του μαθήματος με διδακτικό παράδειγμα από το βιβλίο της Α΄ Γυμνασίου, Ενότητα 10^η : Γνωρίζω τον τόπο μου και τον πολιτισμό του, Π.Ι., Αθήνα
- ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Χ. (2007). Διαθεματική οργάνωση με τη μέθοδο σχεδίων εργασίας/project στη Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, Ενότητα 3^η, στο: Η διαθεματικότητα στα φιλολογικά μαθήματα και τα σχέδια εργασίας/project. Από τη θεωρία στη διδακτική πράξη, Μεταίχμιο, Αθήνα
- ΘΕΟΔΩΡΟΥ Θ. (2009). Project. Η έννοιά του, η φιλοσοφία του και ο τρόπος εφαρμογής του στην εκπαίδευση. <http://www.alfavita.gr/arttra/artro2007111013b.php> (προσπέλαση 10.10.2011)
- Κωστούλη Τ. (2001). Κειμενοκεντρική προσέγγιση και γλωσσικό μάθημα, στο: Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα, επιμ. Α.Φ. Χριστίδης, Θεσσαλονίκη
- Ο.Ε.Δ.Β. (2001). Νεοελληνική Γλώσσα για το Γυμνάσιο, Αθήνα.
- Ο.Ε.Δ.Β. (2006). Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, Αθήνα.
- Ο.Ε.Δ.Β. (2006). Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Γυμνασίου, Τετράδιο Εργασιών, Αθήνα.
- Ο.Ε.Δ.Β. (2006). Νεοελληνική Γλώσσα Γ΄ Γυμνασίου, Αθήνα.
- ΠΑΣΣΑΛΗΣ Χ. & ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΥ Α. (2001). Επικοινωνιακή προσέγγιση της Γλώσσας και χρήση του Διαδικτύου, in: 1^ο Συνέδριο Σύρου της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση (Σύρος, Μάιος 2001). <http://www.etpe.gr/files/proceedings/uploads/passalis125137.pdf> (προσπέλαση 10.10.2011)
- ΦΩΤΙΟΥ Π. & ΣΟΥΛΙΩΤΗ Ε. (2009). Η μέθοδος project στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. <http://www.ipeir.pde.sch.gr/ipode-b/wp/.../methodos-project-diapolitismiki.doc> (προσπέλαση 10.10.2011)

Η Σοφία Ζερδελή είναι απόφοιτος του τμήματος Φιλολογίας, της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. Έκανε επίσης σπουδές πιάνου και έλαβε τα πτυχία της Αρμονίας και της Αντίστιξης. Γνωρίζει πολύ καλά την Αγγλική Γλώσσα και καλά τη Γερμανική. Είναι Υποψήφια Διδάκτορας του Π.Τ.Δ.Ε. του Δ.Π.Θ., με θέμα διδακτορικής διατριβής σχετικό με τη λεξικογραφία και τη χρήση του λεξικού στη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας. Από το 2006 εργάζεται ως φιλόλογος στη Μέση Εκπαίδευση, σε μειονοτικά και διαπολιτισμικά Γυμνάσια και Λύκεια του Νομού Ροδόπης. Έχει λάβει μέρος με ανακοινώσεις σε Συνέδρια Ελληνικά και Διεθνή και έχει δημοσιεύσει μελέτες σε περιοδικά σχετικά με θέματα λεξικογραφίας, διδακτικής της ελληνικής ως Γ2 και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, πάνω στα οποία συμμετείχε και σε ερευνητικά προγράμματα.

(sofizedeli@yahoo.gr)

Η Τριανταφυλλιά Σαραφίδου είναι επίκουρη καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας και Ανάλυσης του Λόγου στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης. Σπούδασε στη Σχολή Γαλλικής Φιλολογίας και Λογοτεχνίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και συνέχισε να σπουδάσει Γλωσσολογία και Ανάλυση του Λόγου στο Πανεπιστήμιο Jean Moulin-Lyon 3 της Γαλλίας. Το 1981 απέκτησε το μεταπτυχιακό δίπλωμα «Diplôme d' Etudes Approfondies» στη Γλωσσολογία και το 1985 το διδακτορικό της δίπλωμα των «Linguistics-Discourse Analysis». Εργάστηκε ως ερευνήτρια στο Centre of Text Analysis and Discourse του Πανεπιστημίου Lyon 3 της Γαλλίας και σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα σε Ελλάδα και Γαλλία. Συμμετείχε με ανακοινώσεις σε ελληνικά και διεθνή συνέδρια και άρθρα της έχουν δημοσιευτεί σε ελληνικά και ξένα επιστημονικά περιοδικά.

(tsarafidou@eled.duth.gr)